

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของเมืองเพชรบุรี

(พ.ศ. 2400 - 2460)

นางสาวนวลสวาท อัครินานนท์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2535

ISBN 974 - 581 - 770 - 8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

018622 117179707

THE SOCIO-ECONOMIC CHANGE IN PHETCHABURI

(1857 - 1917)

MISS NUANSWART ASAWINANONT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1992

ISBN 974 - 581 - 770 - 8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของเมืองเพชรบุรี
(พ.ศ. 2400 - 2460)

โดย นางสาวนวลสวาท อัครินานนท์

ภาควิชา ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกติ จนประสิทธิ์พัฒนา

อาจารย์สาวิตรี เจริญพงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

ผ. วิชาญ

----- คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. กาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

เจียม งาม

----- ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยนาง บุญนาค)

สุกติ จนประสิทธิ์พัฒนา

----- กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกติ จนประสิทธิ์พัฒนา)

สาวิตรี เจริญพงศ์

----- กรรมการ

(อาจารย์สาวิตรี เจริญพงศ์)

ธิดา สาระยา

----- กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ธิดา สาระยา)

สมบัติ จันทร์วงศ์

----- กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ จันทร์วงศ์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ต้นฉบับยกถ่ายโดยวิทยานิพนธ์ภายในหอสมุดแห่งชาติเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2517

นวลลวาท อัครวิธานนท์ : ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของเมืองเพชรบุรี

(พ.ศ. 2400-2600) (THE SOCIO-ECONOMIC CHANGE IN PHETCHABURI 1857-1917)

อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร. ล้วดี ธนประสิทธิ์พัฒนา และ อ.ลำวิตรี เจริญพงศ์, 186 หน้า.

ISBN 974-581-770-8

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งที่จะศึกษา ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของ เมือง เพชรบุรีในช่วงสมัย แห่งการปรับปรุงประเทศเป็นแบบตะวันตก (ระหว่าง พ.ศ. 2400-2460) ผลการศึกษาพบว่า ความพร้อม ของเมือง เพชรบุรีซึ่งมีรากฐานสืบเนื่องมาจากสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นล้วนเป็นพื้นฐานเบื้องต้น ของความเปลี่ยนแปลงในเมืองนี้ในเวลาต่อมา ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในเมือง เพชรบุรี

ความสนใจของชนชั้นผู้นำในสังคมไทยที่มีต่อเมือง เพชรบุรีทั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ชนชั้นผู้นำหัวก้าวหน้าตระกูลขุนนาง และมิชชันนารี อเมริกันรวมไปถึงค่านิยมในการพักผ่อนตากอากาศแบบใหม่ ล้วนเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้กลุ่มชนชั้นนำจาก กรุงเทพฯ เคลื่อนย้ายลงมาสร้าง วัด วัง สะพาน ถนน และสัตรีเย็บของชุมชนล่องฝั่งน้ำเพชรบุรีใหม่ ทั้งนี้โดยมีความพร้อมของ เมือง เพชรบุรี อันได้แก่ เส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สะดวกขึ้น ความพร้อมด้าน กำลังคนอันเป็นรากฐานสำคัญในการผลิตและระบบเศรษฐกิจซึ่งคลี่คลายจากแบบเก่าสู่แบบใหม่ เป็นปัจจัย ภายในที่เอื้อให้เมือง เพชรบุรีมีความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องทั้งด้านสังคมและ เศรษฐกิจมาตั้งแต่ พ.ศ. 2400 ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวปรากฏชัดเจนทั้งในลักษณะทางกายภาพของ เมืองในฐานะแหล่ง ท่องเที่ยวตากอากาศ ในระเบียบโครงสร้างของสังคมใหม่ การรับวิทยาการแบบตะวันตกและในภาวะ เศรษฐกิจแบบใหม่

อย่างไรก็ตาม เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัวทางสร้างพระตำหนักที่ประทับที่ ชายทะเล ตำบลบางทะเลนอกตัวเมือง เพชรบุรีใน พ.ศ. 2460 พื้นที่ตลอดแนวชายฝั่งทะเลเพชรบุรี-หัวหิน ได้รับความสนใจมากขึ้นในฐานะแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และทางรถไฟสายใต้ที่ผ่านหมู่บ้านหัวหินใต้ทักผู้คน จากกรุงเทพฯ ลงสู่ชายฝั่งทะเลมากขึ้น การเติบโตของตัวเมือง เพชรบุรีที่ต่อเนื่องมา 60 ปี คงลือลือลวง

ภาควิชา ..... ประวัติศาสตร์
สาขาวิชา ..... ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C010297 : HISTORY

KEY WORD : SOCIO-ECONOMIC/CHANGE/PHETCHABURI

NUANSWART ASAWINANONT : THE SOCIO-ECONOMIC CHANGE IN PHETCHABURI (1857-1917). THESIS ADVISOR : ASSO.PROF.DR.SUWADEE TANAPRASITPATANA, MRS.SAWITREE CHAROENPONG. 186 pp. ISBN 974-581-770-8

This thesis is a study on the socio-economic change in Phetchaburi (1857-1917), from the Ayutthaya to the early Ratanakosin period. It was found that the central government of the Thai Kingdom recognized the importance of Phetchaburi in several aspects. This became the basis for socio-economic change in the city of Phetchaburi in the period under study.

The important factors behind these changes can be divided into outside factors and inner factors. The outside factors consisted of the interest shown by Royalty and high nobility such as King Mongkut, King Chulalongkorn and the "Bunnag" family together with the American missionaries. The inner factors included the growth of Phetchaburi as a result of the improvement in communications and the growth of the economy together with the increase of the labour force within the area. These factors led to significant change in the physical, the position of resort, social structure and intellectual life of Muang Phechaburi.

The establishment of King Vajirawut's new palace at "Bangta-lu" beach in Petchaburi in 1917 and the southern railway from Bangkok to Hua-Hin brought people to the seaside more and more. As a result, Phetchaburi's importance declined.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... ประวัติศาสตร์ .....

สาขาวิชา ..... ประวัติศาสตร์ .....

ปีการศึกษา ..... 2534 .....

ลายมือชื่อนิสิต .....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... ศิวพร ธรรมานนท์ .....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ..... สาธิต ใจดี .....

กิตติกรรมประกาศ

ปัจจัยสำคัญที่เกื้อหนุนให้ผู้เขียนประสบความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็คือความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุนต์ ธนประสิทธิ์พัฒนาและอาจารย์สาวิตรี เจริญพงศ์ ที่ได้ช่วยเหลือมาตั้งแต่ต้น ทั้งในการดูแลวางแผนการทำงาน ติดตามการทำงานของผู้เขียนด้วยความเอาใจใส่ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ แก้ไขข้อบกพร่องและช่วยคลี่คลายปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณอาจารย์วิมลวรรณ ภัทโรดมและ ดร. อธิวัฒน์ ป้อมเพชร ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ ความรู้และความกรุณาที่ได้รับจากคณาจารย์ภาควิชา ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นพื้นฐานของความสำเร็จนี้และขอขอบพระคุณ ดร. พรพรรณ ฟูตระกูล แห่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับคำแนะนำที่เป็นแนวทางเบื้องต้นในการทำงานชิ้นนี้

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. ปิยนาค บุณนาค รองศาสตราจารย์ ดร. ธิดา สาระยาและรองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ จันทรวงศ์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

กราบขอบพระคุณเป็นพิเศษสำหรับบิดา (ผู้ล่วงลับ) กับมารดา ซึ่งได้ให้ชีวิตและกลม่อเกลือกความคิดให้ผู้เขียนสนใจประวัติศาสตร์กับการอ่านค้นคว้าอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ความจริงใจจากเพื่อนร่วมรุ่นคือ นก แก้ว หน้อยและความเข้าใจจากเพื่อนร่วมงานอันได้แก่อ้อย พ็จู้ พ็รัตน์ ฯลฯ นำไปสู่กำลังใจในการทำงานนี้จนสำเร็จ ซึ่งผู้เขียนขอขอบคุณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	
กิตติกรรมประกาศ.....	
บทที่ 1 บทนำ.....	1
บทที่ 2 เมืองเพชรบุรีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	
- สถาปสังคม.....	7
- สถาปเศรษฐกิจ.....	19
- สถาปการเมือง.....	33
บทที่ 3 ปัจจัยสู่ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในเมืองเพชรบุรี	
- ปัจจัยภายนอก.....	41
ความสนพระทัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว..	42
ความสนพระทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	59
ความสนใจของขุนนางตระกูลขุนนาค.....	67
ความสนใจของมิชชันนารี.....	77
ค่านิยมในการพักผ่อนตากอากาศแบบใหม่.....	82
- ปัจจัยภายใน.....	91
ความพร้อมภายในเมืองเพชรบุรี.....	91

บทที่ 4	ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของเมืองเพชรบุรี	
-	ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ.....	100
-	ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	108
	การเริ่มเป็นแหล่งท่องเที่ยว.....	108
	การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม.....	111
	การรับวิทยาการจากชาวตะวันตก.....	134
	การเปลี่ยนแปลงในศิลปะเมืองเพชรบุรี.....	144
-	ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ.....	150
	การเปลี่ยนแปลงในการผลิตขั้นพื้นฐาน.....	151
	การขยายตัวทางการค้า.....	156
	การลงทุนในธุรกิจแบบใหม่.....	163
	บทสรุป.....	166
	บรรณานุกรม.....	169
	ประวัติผู้เขียน.....	186

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย